

МОВНИЙ ОБРАЗ КОНЕВИХ У ПОЛЬСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

У статті проаналізовано мовний образ коня, кобили та шкани. Здійснено поглиблений семантичний аналіз фразеологізмів із цими зоонімами. Розглянуто символіку названих персонажів в етнокультурному контексті.

Ключові слова: фразеологізм, зоонім, мовна картина світу.

W artykule dokonano analizy językowego obrazu konia, kobyły i szkapy. Zbadano semantykę frazeologizmów, zawierających te zoonimy. Rozpatrzono symbolikę wspomnianych postaci w aspekcie etnokulturalnym.

Słowa kluczowe: jednostka frazeologiczna, zoonim, językowy obraz świata.

Description of a linguistic image of a horse is given in the article. A profound semantics analysis of a group of idioms with these units is conducted. A set of symbols of the mentioned personages in an ethnic and cultural context is described.

Keywords: set phrase, animal name, world's linguistic picture.

Дослідження різних тематичних груп у польській фразеології ведуться протягом кількох десятиріч років і досі не втратили своєї актуальності. Особливо популярним є аналіз фразеологізмів, до складу яких входять назви тварин. Однією з найчисельніших груп зоофразеологізмів (близько 400) є ті, котрі у своєму складі містять назви представників ряду непарнокопитних (Equiformes (Perissodactyla) родини коневі (Equidae) роду кінь (Equus), котрі номенуються пол. лексемами *koń* (самець), *kobyła*, *szkapa* (самця), *źrebię* (дитинча). Найменування представників Родини Коневих у фразеології були об'єктом вивчення у працях польських мовознавців, зокрема Януша Анусевича, Єжи Гурбіша, Катажини Мосьолек-Клосінської, однак залишається ще багато аспектів, що потребують додаткової розробки.

Кінь і кобила в народній традиції є найміфологізованішими тваринами. Кінь був атрибутом міфологічних персонажів, він одночасно пов'язаний із культом плодючості та смерті. Звідси вагомою є роль коня в календарних та сімейних обрядах (передусім весілля) та ворожіннях [2, с. 590]. Кінь (кобила) був маскою переряджання на різні свята, пор. пол. *konik zwierzyński* — різновид народної розваги на урочистостях у Кракові [17, с. 341]. Згідно з археологічними даними кінь (поряд із собакою) був однією з основних жертвних тварин на похоронах, провідником на «той світ» [4, с. 590]. Через це у фразеологізмах часто можна простежити зв'язок коня із потойбічним світом: *kiedy trzeba do piekła jechać jednym koniem, to już wolę dwoma* [16, с. 123], *konie na pogrzebie się śmieją* «їдуть повільно, їх не підганяють» [16, с. 125], *konie na weselu płaczą* «їх підганяють, вони перевантажені, їх погано годують» [16, с. 125].

За уявленнями лужичан, кінь, як і собака, може бачити смерть, про що свідчить його неспокійна поведінка [4, с. 590]. Саме з нею пов'язано чимало прикмет, наприклад, якщо кінь ірже — до добра, тупає ногою — до дороги, пирхає в дорозі — до доброї зустрічі тощо [4, с. 592]. Остання прикмета закріпилася в мові у вигляді пол. прислів'я *konie parskają, będą nam radzi* — по дорозі в гості або у свати [16, с. 126].

Уявлення про коня як про нечисту тварину відображені в етіологічних легендах. За однією із них, Бог перетворив на коня чорта, який заважав людині боронувати [4, с. 593]. У східнослов'янських оповідках кінь протиставляється воліві як чистій тварині через те, що віл укривав сіном маленького Ісуса в яслах, тоді як кінь поїдав це сіно (тому кінь не може наїстися) [4, с. 593]. Конотації голоду, прожерливості прослідковуються в образі коня й на фразеологічному матеріалі. Так, ФО *móc zjeść konia z kopytami* [17, с. 344] означає «бути дуже голодним, спроможним багато з'їсти». Фразеологізм *retoryki konie słuchają* означає «стоять голодні» [16, с. 136]. Коня належало також гарно доглядати, про нього треба дбати, а для того, щоб він багато працював, його треба добре годувати; основним продуктом харчування для коня, як відомо, є овес, пор. пол. *jak dasz koniom jeść, tak cię będą wieźć* [16, с. 121], *kto koniowi obrok rachuje, ten piechotą chodzi* [16, с. 132], *daj koniowi owsa i goń go jak psa* «треба коня добре нагодувати, а потім вимагати роботи» [16, с. 118], *koniowi owsa lub siana przyprzałego, ptakowi mięsa przytęchłego nie dawaj* [16, с. 126], *koń o święto nie dba, byle miał obroku* [16, с. 129], *nie cięży obrok koniowi* [16, с. 134], *na to konia u żłobu postawili, żeby owies jadł*

[16, с. 134], *nie poganiaj konia biczem, tylko owsem (workiem)* [там само], *koń lubi owies, a sęp padlinę* [16, с. 127], *dopiero koniowi owsa, kiedy idzie do psa* [16, с. 119], *konja cieszy owies, krowę koniczyna, starego pieniądze, młodego dziewczyna* [16, с. 123], *koń dla owsa, pies dla chleba, ptak dla mięsa — siła się nauczą radzi* [16, с. 127].

Свідченням любові й пошани людини до коня є ФО *konja tanio nie ceń, króla o mało nie pros* [16, с. 125], *nie ten konja dogodnie używa, co tanio, ale ten, co drogo płaci* [16, с. 135], *baba tyle kosztuje, co pięknny koń* [14, с. 32]. Конотацію «особлива цінність» підтверджує також фразеологізм *konja z rzędem (stawiać/dać) temu kto...* «висока винагорода для того, хто...» [19, с. 979], який є «відлунням давніх магнатських, великопанських жестів» [12, с. 515]. Вислів *dam ci konja z rzędem* [16, с. 118] Ю. Кшижановський тлумачить як шляхетський звичай ставити великі фанти при суперечках, битися об заклад [15, с. 118], тоді як С. Бомба пояснює зміст цього фразеологізму як «висока винагорода, платня для того, хто зробив щось неможливе» [9, с. 214].

Фразеологія зафіксувала також і той звичай, що коня як щось особливо цінне не можна нікому позичати, пор. пол. *do konia, którego pożyczają, do pana, którym służy radzą, do wioski w złym samsiedzctwie — nie masz się do czego cisnąć* [16, с. 119], *konja na pole nie pożyczaj, na bóróg biorąc, drugim nie dawaj* [16, с. 124], *konja nie pożyczaj, a niewieście nie wierz* [16, с. 124], *daj komu konja, a sam siedź doma* [16, с. 118]. Для того, щоб не позичити коня, люди вигадували різні відмовки: *dobry koń jest zawsze chory* [16, с. 119], деякі з них стали прислів'ями: *nie mój koń, nie mój wóz, nie będą cię na nim wiozł* [16, с. 134].

У польській мові популярні фразеологізми, у яких лексема *konik* означає «чийсь улюблене заняття, улюблена тема розмов, хобі» [8, с. 145], пор. пол. *każdy ma swego konika* «у кожного свої вподобання, хобі» [16, с. 122], *dosiadać/dosiąść/wsiąść na swego konika* [17, с. 341] у значенні «починати говорити на свою улюблену тему», *mieć swego konika; to jego konik; wpaść na swego konika* [17, с. 341] (пор. рос. *конёк* із аналогічним значенням).

Використання коня для обробітку земель спричинило те, що кінь почав ототожнюватися із важкою, виснажливою працею: *haruje jak koń* [14, с. 779], *harować/orać/naharować się/naorać się/pracować/napracować się jak koń* [17, с. 344], *dobry koń do szlei* «до роботи, а не до карети» [16, с. 119], а про надзвичайно важку роботу кажуть *koń byłby tego nie wytrzymał, cóż dopiero człowiek* [там само, с. 26], пор. принагідно укр. *працювати як кінь; кінь — не хлібороб, не коваль, не плотник,*

а перший на селі роботник [5, с. 51]. Про виснаження від роботи промовляє ФО *był to koń, ale się zjeździł* [15, с. 117], *chłustał, chłustał, aż konik ustał* [там само]. Зміст «хто працює, того й використовують» мають ФО *który to koń lepiej ciągnie, tego więcej batem* [16, с. 133], *im szerszy koń, tym na niego więcej nakładają* [16, с. 121]. Тож не дивно, що тварина, яка витримувала такі навантаження, почала означати міць і силу: *silny (mocny) jak koń* [15, с. 194], *by koń o swej sile wiedział, żaden by na nim nie siedział* [15, с. 117]. Про особливо великих і сильних коней кажуть *konie jak hamany* [16, с. 125], порівнюючи їх з іншими стереотипно сильними тваринами, як, наприклад, *konie jak lwy/smoki* [16, с. 125]. У польській мові поширені метафори типу *lekarstwo końskie*, тобто «сильнодіючі ліки» [10, с. 462], *końska kuracja* «інтенсивна, шокова терапія» [19, с. 983] (пор. укр. *кінська доза* «дуже велика порція, доза» [6, с. 258]).

Про те, що коня використовували як для обробітку земель, так і для перевезення вантажу та людей, свідчить прислів'я *konie i do żyta, i z wizytą* [16, с. 125]. На конях їздили верхи, а також запрягали у вози, а в давні часи до карет. Звичайно, коні, яких запрягали до карет й екіпажів, були більш цінованими, дорогими й породистими, ніж коні, котрі обробляли землю: *konie wprawne pod pany, a nieuki pod furmany* [16, с. 126], *konja rączego do wozu furmańskiego, szlachcica wolnego do mieszkania szkoda, bo grosz z wolnością precz* [16, с. 125]. Через це їхній образ люди почали метафорично використовувати на позначення пихи, погорди: пол. *chodzi jak kolasowy koń* [14, с. 278]. Володіння кінями було дуже престижним, тому про людину, яка гордилася, говорили *jakby go na złotego konia wsadził* [16, с. 122], *jakby go na sto koni wsadził* [16, с. 121], *jakby go na koń turecki wsadził* [16, с. 121], а зміст «не гордуй, не будь таким поважним» передавали висловом *nie sześć koni cię jeździ* [16, с. 135].

Кінь, завдяки своїм фізичним властивостям, асоціюється з великим розміром, а також є еквівалентом великої кількості (протиставлення коту — як малої кількості), пор. *żre jak koń, a pracuje tyle, co kot napłakał* [19, с. 979]. Опосередковано значні розміри маніфестує також ФО *na koniu jedzie, a konja szuka* [10, с. 460], *na kobyłę jeździ, a kobyły szuka* [15, с. 90] зі значенням «хтось не бачить очевидних речей», в основі якої лежить сценарій: хтось не бачить навіть великих предметів, які знаходяться поблизу. Великий розмір голови коня співвідноситься із мудрістю, розумом, пор. пол. *który koń ma duży łeb, to mądry* [16, с. 133], звідси пол. *koń ma wielki łeb, niech się martwi* [17, с. 344], *kobyła ma większy*

łeb, niech się martwi [17, с. 332], *niech się kobyła/koń kłopoсе, bo ma wielką głowę* [15, с. 91], *niech się koń martwi, bo ma wielką głowę* [16, с. 135].

Я. Анусевич вважає, що через конотацію «великий розмір» у мові виступає зв'язок коня із чимось незграбним, невправним, навіть потворним, наприклад, *końska szczęka* — це «непропорційно велика щелепа» [19, с. 983], *końska warga* «велика, потворна губа» [8, с. 144], *końska twarz* «позбавлене форми, велике обличчя» [8, с. 144], *końskie zęby* «довгі, великі, непропорційні зуби» [8, с. 144] (пор. ботанічну назву *koński ząb* — «кормовий сорт кукурудзи із зернами видовженої форми та заглибленням на верху» [8, с. 144]).

Зміст «ніхто не врятований від помилок, із кожним може статися щось погане» передає фразеологізм *koń ma cztery nogi, a potknie się* [16, с. 128]. В. Копалінський стверджує, що це прислів'я історією свого виникнення сягає ще часів Стародавнього Риму. У ті часи для коня не було такої гарної упряжі, як нині. Під час їзди вона здавлювала йому горло якраз у місці, де проходить дихальна трахея, через що кінь мусив піднімати голову, і, як наслідок, міг спіткнутися [12, с. 480]. Пізніше виникли варіанти цієї ФО: *osieł ma cztery nogi, a potknie się* [15, с. 745] та *gąska nie raz na lodzie pośliznie się* [14, с. 624].

Значні розміри коня, його сила й міць асоціюються у мовній свідомості поляків із міцним здоров'ям: пол. *końskie zdrowie* [17, с. 345], *koński organizm* [17, с. 345]. Крім того, як засвідчує народна мудрість, гарний кінь забезпечував людині здоров'я, імовірно, через те, що економив її сили, пор. пол. *koń dobry — zdrowie ludzkie* [16, с. 127]. Фразеологізм *końskie zęby* [17, с. 345] пов'язаний не лише із вказівкою на їхній розмір, а й хороший, здоровий стан. Це пояснюється звичаєм перевіряти здоров'я коня за станом його зубів, пор. пол. *konia roznać po zębach* [16, с. 124], а також ФО *darowanemu koniowi nie zagłada/nie patrzy się w zęby* [19, с. 980; 12, с. 514], *darowanemu koniowi nie patrzą w zęby* [16, с. 118], з семантикою «подарунками не перебирають» (укр. *дарованому коневі в зуби не дивляться* [5, с. 51], *дарованим конем не їздити* [5, с. 51]).

Значна кількість фразеологізмів із зоонімом *koń* та його партонімами передає ознаку інтенсивності певної дії, наприклад, пол. *rżec jak koń* «дуже голосно сміятися, реготати» [8, с. 145] із дещо негативним відтінком, або *bije kopytami jak koń* [14, с. 87], пор. також *końska grzywa* «про буйну, густу чуприну» [8, с. 145].

Завдяки тому, що кінь, порівняно з іншими тваринами, рухається дуже швидко, однією із

провідних позитивно конотованих рис коня є швидкість, інтенсивність руху: *poruść koniowi cugle, a uniesie cię* [16, с. 136]. Із бігом коня може метафорично порівнюватися біг людини, пор. пол. *bieży jak koń* [14, с. 92], у такий спосіб, можливо, позначався сильний, швидкий біг, великими рівними стрибками. Пор. також пол. *leci jak koń wyuzdany* [15, с. 280], *leci jak koń pocztowy* [15, с. 282]. У фразеологізмі *i w sto koni nie dogoni* [17, с. 344, 16, с. 120] імпліковано значення «хтось відїхав так далеко, що його не здоженеш, запрягши навіть багато коней». Зміст «їхати дуже швидко, галопом» передають фразеологізми *co koń (wy)skoczy, wyrwie; ile tchu, ile pary w koniach* [17, с. 344], *co pary w koniu* [16, с. 118], у яких вкладено сенс «їхати так швидко, як тільки зможе кінь», пор. також пол. *gałopować/pędzić/sadzić na koniu* [17, с. 344]. В основі ФО *dać koniowi ostrogę* лежить сценарій, коли аби пришвидшити рух коня, його били в боки шпорами чобіт. У сучасній мові, за нашими спостереженнями, цей вислів уживається зі значенням «змусити когось діяти швидше». З інтенсивністю пов'язується додаткова риса чогось швидкоплинного, минулого, пор. пол. *łaska pańska na pstrym koniu jeździ «швидко проходить»* [20, с. 125], *konny prędko dopędzi, prędko ustąpi* [15, с. 115].

Про доброго, вірного друга польською мовою говорять: *można z kim konie kraść* [9, с. 216]. Підставою виникнення фразеологізму був той факт, що конокрадство в усі часи було справою небезпечною, за це можна було отримати покарання, тому робити цю справу йшли тільки з випробуваними людьми, яким цілковито довіряли.

Однак кінь може співвідноситися також із недовірою, пор. *kobyłemu łbu nigdy nie dowierzaj: jak go z daleka spotkasz, to jeszcze omiń* [15, с. 90] (імовірно, пов'язано з легендою про князя Олега). Недовіра виступає конотативною рисою і в багатьох інших фразеологізмах: *koniowi i kobiecie nigdy nie wierz* [16, с. 126], *z koniem nie graj, samsiadowi nie ulegaj, pieniądze sam chowaj, chceszli w powadze być* [15, с. 138], надто ж не можна довіряти чужому коневі: *z cudzego konia i w pół drogi zsiadaj* [15, с. 138], *jako z rusznice cudzym nabiciem nie strzelać, tak na cudzego konia nie siadać jednym koniem się nie dorobi* [15, с. 122].

Велике значення мала порода та масть коня. Згідно із фразеологічним матеріалом, найціннішим є турецький кінь: *nad tatarskie nie ma w świecie koni* [16, с. 134]. Він вирізняється не лише будовою тіла, а й особливою ходою, яка є дуже зручною для вершника. Про те, що таких коней дуже цінували, говорить фразеологізм *chodzi koło niego*

jak koło tureckiego konia «гарно доглядає, приділяє багато уваги» [14, с. 282]. Доцільним тут є також коментар турецьких фразеологів, котрі стверджують, що кінь (тур. *at*) був найбільшим другом кочівника-тюрка, про що і свідчить величезна кількість турецьких фразеологізмів, пов'язаних із цією твариною. Приказку тур. *at yiğidin yoldaşidir* (букв. «кінь — друг молодця») дослідники коментують так: «турки дуже люблять коня, (...) турки кожен день проводять із конем: перевезення, мандрівки... Кінь настільки близький друг турка, що він доглядає його краще, ніж дружину та дітей» [2, с. 66]. І. Л. Покровська говорить, що кінь пов'язаний не лише з господарством турка, а взагалі з його свідомістю та повсякденним життям, змаганнями на війні, про що свідчать і такі приказки: *at kudьть, yurt kudьть, avrat kudьть* (букв. «турок уважає священним свого коня, батьківщину та дружину») [2, с. 66].

За матеріалами словника «Славянские древности», під час ворожіння важливий був код кольорів масті коня: «*Kuń czornyj — nieducha. Kuń czyrwonuj — horiaczka. Kuń siwij — dobre...*» [4, с. 592]. Подібно у фразеології певні масті коней мали виключне значення, так, наприклад, для роботи на полі застосовували коней білого, вороного й рудого кольорів: *koń biały, wrony i rydzy wszystkich — taki bywa dobry robotniczek* [16, с. 126], *na wronym nie jedź do boju, a gdy cię spieszą, nie wsiadaj na kasztana* [16, с. 134], тоді як так званих сивих, буланих, каштанових, карих коней використовували на полі бою: *nie powinna siwcowi wojna* «у XVI ст. сивих коней найчастіше використовували лицарі під час боїв» [16, с. 134], *koń siwy, chart płowy, ptak biały — częściej dobrzy trafiają się* [16, с. 129], *kto nie miał konia siwego, ten nie miał dobrego* [16, с. 132], *nie będzie bułany, byle w domu chowany* [16, с. 135], *kary bez odmiany — śmierć albo rany* [16, с. 122], пор. також *koń cisawo-pleśniawy rycerzom szczęśliwy* [16, с. 127], *dobrze ciągnie siwy, kiedy mu kary pomoże* [16, с. 119], *biały z czarną skórą, ponad wszystkie konie górą* [15, с. 117].

Цікаво, що чорний кінь є символом несподіваного успіху: *czarny koń* «про того, хто несподівано виявився переможцем або вирішальним чином вплинув на перебіг подій» [9, с. 73].

У наведених вище фразеологізмах містяться повсякденні знання, досвід, який метафорично виражає у фразеологізмах фізичні риси, поведінку, зовнішній вигляд коня. Знання людини про цю тварину та досвід спілкування із ним цілих поколінь поляків виражається у прислів'ях, що містять загальноприйняті правди, наприклад, ФО *baba z wozu, koniom lżej* [14, с. 32]; *kiedy spaść*

to z dobrego konia (укр. з доброго коня не шкода і *впасту* [5, с. 51]); *pańskie oko konia tuczy* «особистий нагляд господаря забезпечує чітке функціонування господарства, підприємства і под.» [19, с. 979–980]; пол. *koń na cztery nogi kuty* «щось безпечно, безпечно їхати на чомусь» [20, с. 124], *zawszy lepiej jechać na koniu, niżli piechotą iść* [15, с. 138], *dwóch panów koń zawsze chudy* [16, с. 119], *na złej szkapie brodu próbować* «діяти необдуманно, легковажно» [16, с. 395]. Давній звичай фіксує ФО *słowo się rzekło, kobyła/kobyłka u płotu* «те, на що присягався, повинно бути дотриманим» [17, с. 332] (рос. *сказано — сделано* [21, с. 547]). Відомі історичні події спричинили виникнення ФО *koń trojański* [9, с. 215] (укр. *троянський кінь* «хитрі дії, підступні засоби боротьби» [6, с. 377]), який, на думку А. П. Коваль, означає «підступний дарунок, поступку, яка полегшує перемогу» [3, с. 179].

Самиця коня — пол. *kobyła, szkapra* (укр. *кобила, шкапа*) — має дещо відмінний образ у мові, ніж кінь. Її теж використовували як важливу тяглову силу, тому її образ так само співвідноситься з важкою фізичною роботою, пор. пол. *jak było, to było, ty ciągnij, kobyło* [15, с. 90], *cióng, szkapo, bo kopieczek* [16, с. 396]. Кобилі також приписують конотації великого розміру, пор. *to (wielka) kobyła* «це велика важка річ» [17, с. 332]. Лексема *kobyła* у переносному сенсі означає щось громіздке, незграбне [1, с. 307], але якщо кінь оцінюється як велика й гарна тварина і при цьому співвідноситься із чоловіком, то кобила, хоч і велика, але негарна, і символізує жінку з непривабливою зовнішністю, худу, змучену, спрацьовану, пор. пол. *wielka to kobyła, ale chuda* «поганий інтерес, поганий маєток» [15, с. 91], *wychudły jak szkapra* [18, с. 274], *szkapra nikczemna pod dekiem, chłop głupi pod suknią, kamyk błyszczący pod mniemaniem — rządym pokazaniem ujdzie na świecie czasem* [19, с. 396], *szkapra gnuśna urodą, pan skapy czapkę, kupiec fortelny mową, służa leniwy postawą, niejednego ukontentują głupca* [19, с. 396].

Зі зневагою говорять також про шкапу: пол. *nie pomoże szkapie pozłocista uzda* [19, с. 396]. У польській мові є навіть відіменникове дієслово *szkapieć*, яке у стосунку до коня означало «слабшати, старіти», а до жінки — «ставати нечепурою» [1, с. 1034]. Окрім цього, шкапа оцінюється також як лінива тварина: пол. *szkapra leniwa, pan skapy jednacy są* [19, с. 396], а також норовлива та вперта: пол. *tak szkapra brykała, aż się nosem podpierala* [19, с. 396], *zły szkapra, kiedy się uprze, i z góry nie pociągnie* [19, с. 396]. Кобила у польській фразеології має також конотації «розумової обмеженості»: *jak z kobyłą w błocie (gadać/*

rozmawiać) «даремно, без сенсу» [15, с. 90], *gadaj z nim jak z kobyłą pacierz* [14, с. 589].

Якщо про когось говорять, що він *wyjeżdża jak z łysą kobyłą na targ*, це означає, що він «хизується, вихваляється чимось нецінним» [15, с. 91].

Зміст «перекладати на когось труднощі, важку роботу, погано ставитися» передають ФО на зразок пол. *na niego jak na łysą kobyłę/konia* [15, с. 90], *wszyscy na niego jak na łysą kobyłę* «усі йому надочувають» [17, с. 332], *wjechać/wpaść na kogo jak na łysą kobyłę* «сильно нагримати на когось» [17, с. 332], *wjechać jak na łysą kobyłę* «накинутися на когось (із докорами)» [1, с. 307], *jechać/jeździć na kim jak na łysej kobyłe* «легковажно з кимось обійтись, зневажати когось» [1, с. 332]. Із віком коней пов'язане порівняння *znać się jak łyse konie* «знати дуже добре когось» [9, с. 217]. Ця ідіома пов'язана з виглядом коней, який залежить від їхнього віку, від стану їх-

ньої шкіри. А це, у свою чергу, імплікує сему «добре знати когось, знатися з давніх часів» [19, с. 979].

Проаналізований фразеологічний матеріал у підсумку показав, що кінь має загалом подвійну аксіологічну вартість, хоча позитивні конотації виразно переважають. Він виступає передусім як тварина велика, сильна, потужна, яка швидко рухається, і відповідно до цього асоціюється зі здоров'ям, інтенсивністю. Кінь позначає також важку працю, цінність, високу винагороду, водночас довіру і недовіру, а також пиху та погорду. ФО із зоонімами *kobyła, szkapa* можуть позначати такі негативні риси, як лінощі, розумова обмеженість, розгубленість. Кобила співвідноситься із недовірою, важкою працею, великим розміром, позначає негарну, худорляву, виснажену жінку. Шкапа співвідноситься зі старістю, норовливістю та впертістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гессен Д. Большой польско-русский словарь: в 2-х т. / Д. Гессен, Р. Стыпула. — Москва, Варшава: «Сов. Энциклопедия» — «Ведза Повшехна». — Т. I. — 1967. — 1344 с.
2. Каян І. Л. Турецькі фразеологізми з компонентом-зоонімом у семантичному аспекті / І. Л. Каян // Сходознавство. — 2005. — Вип. 29–30. — С. 64–73.
3. Коваль А. П. Крилате слово / А. П. Коваль. — К.: Рад. шк., 1983. — 222 с.
4. Славянские древности: Этнолингвистический словарь: в 5 т. / [Т. А. Агапкина, Л. Н. Виноградова, А. В. Гура и др.; РАН; Институт славяноведения и балканистики; отв. ред. Н. И. Толстой]. — М.: Международные отношения, — Т. II: Д–К (Крошки). — 1995. — 697 с.
5. Українські народні прислів'я і приказки. — К.: Знання України, 1992. — 95 с.
6. Фразеологічний словник української мови: 2-х т. / [укладачі: Л. Паламарчук, В. Винник, В. Білоноженко та ін.; 2-е вид.]. — К.: Наукова думка. — Т. I. — 1999. — 528 с.
7. Anusiewicz J. Koń — jaki jest — w języku polskim / J. Anusiewicz // Prace Filologiczne. — 1992. — Т. 37. — S. 201–212.
8. Anusiewicz J. Językowo — kulturowe definicje znaczeń wyrazów językowych / J. Anusiewicz // Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki. — Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1995. — 180 s. — S. 117–150.
9. Bąba S. Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego / S. Bąba, G. Dziamska, J. Liberek. — Warszawa: PWN, 1995. — 775 s.
10. Budrewicz O. Słownik Warszawski / O. Budrewicz. — Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 2004. — 320 s.
11. Gurbisz J. Połączenia wyrazowe z leksymami zoosemanticznymi. Próba interpretacji ankiety frazeologiczno-paremiologicznej / J. Gurbisz // Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego, Filologia Rosyjska. — 1982. — № 10. — S. 79–86.
12. Kopalinski W. Słownik mitów i tradycji kultury / W. Kopalinski. — Warszawa: RYTM, 1985–2003. — 1520 s.
13. Mosiołek-Kłosińska K. Stereotypy konia przekazywane przez język polski i francuzki // Język a kultura. — 1998. — Т. 12: Stereotyp jako przedmiot lingwistyki. Teoria, metodologia, analizy empiryczne. — S. 265–271.
14. Nowak sięga przysłów i wyrazów przysłowiowych polskich: w 3-ch t. / [pod red. J. Krzyżanowskiego]. — Warszawa: PIW. — Т. I. — 1969. — 881 s.
15. Nowak sięga przysłów i wyrazów przysłowiowych polskich: w 3-ch t. / [pod red. J. Krzyżanowskiego]. — Warszawa: PIW. — Т. II. — 1970. — 1165 s.
16. Nowak sięga przysłów i wyrazów przysłowiowych polskich: w 3-ch t. / [pod red. J. Krzyżanowskiego]. — Warszawa: PIW. — Т. III. — 1972. — 996 s.
17. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego: w 2 t. / S. Skorupka. — Warszawa: Wiedza Powszechna. — Т. I. — 1974. — 788 s.
18. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego: w 2 t. / S. Skorupka. — Warszawa: Wiedza Powszechna. — Т. II. — 1974. — 905 s.
19. Słownik języka polskiego: w 10 t. / [Pod. red. W. Doroszewskiego]. — Warszawa: PWN, 1958–1969. — Т. III. — 1961. — 1215 s.
20. Słownik ludowych stereotypów językowych. Zeszyt próbny / [Pod red. J. Bartmińskiego]. — Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1980. — 274 s.
21. Słownik przysłów. — Warszawa: Harald G Dictionaries, 1997. — 756 s.